

Яків Якович ДЬЯЧЕНКО,
доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління» (м. Київ),
yakiv_djachenko@ukr.net

УДК 336.531.2

ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ РОЗВИТКУ

Порівняльний аналіз характеристик стану макроекономічного середовища за 2014–2016 роки засвідчив подальше поглиблення кризових проявів в економіці на прикладі падіння реального ВВП, девальвації гривні, зменшення обсягу випуску промислової продукції, скорочення обсягу експорту та імпорту, зростання індексів цін виробників та споживчих цін. Основними причинами критичного стану економіки слід вважати відсутність стратегії соціально-економічного розвитку країни, системних заходів державного регулювання економікою, досконалої моделі реформувань. Дані про обсяги держбюджету на видатки розвитку за 2010–2016 роки в розрізі видів економічної діяльності засвідчили провальне їх падіння в 2015 та 2016 роках в 5–6 разів, а в деякі роки — і в десятки разів. Обґрунтовано причини та наслідки недостатності доходів держбюджету для фінансового забезпечення реалізації ключових проблем розвитку. Відсутність фінансових ресурсів та обмеження розмірів виплат може призвести до скасування пільг, виплат і компенсацій мільйонам громадян. Затяжна фінансово-економічна криза, недостатність власних коштів призвели до недооцінки необхідності створення в Україні ефективної системи державного капітального інвестування та забезпечення на цій основі реалізації стратегії сталого економічного розвитку. Другою проблемою організації капітального інвестування слід вважати відсутність Національної програми капітальних інвестицій, що обумовлено невизначеністю загальнодержавних пріоритетів, відсутністю цілісної системи відбору, оцінки, моніторингу і коригування інвестиційних проектів за рахунок державних коштів.

© Дьяченко Я. Я., 2017

відсутністю моделей інституційного й організаційного забезпечення їх реалізації. Перспективою подальших досліджень повинна стати розробка керованої комплексної моделі управління інвестиційним кліматом в економіці України.

Ключові слова: макроекономічне середовище, видатки розвитку, інноваційна модель економіки, програма капітальних інвестицій, модель управління інвестиційним кліматом.

Макроекономічне середовище формування видатків розвитку.

Аналіз структури бюджетних видатків на соціально-економічний розвиток в умовах недостатності фінансових ресурсів є основою для визначення їх ефективності та розробки пропозицій щодо вдосконалення чинного нормативно-правового забезпечення державного регулювання (втручання) процесу визначення напрямів та обсягів фінансування для зростання доходності економічної діяльності, підвищення конкурентоспроможності економіки, розширення фіскального простору держави, покращення добробуту населення та реалізації інших соціально-економічних проблем. Актуальність постановки та виконання зазначених завдань обумовлюється несприятливим макроекономічним середовищем у країні, накопиченими за минулі роки дисбалансами, незадовільною зовнішньою позицією, станом банківської системи тощо.

Макроекономічне середовище за 2015 рік характеризується такими пропорціями зміни показників (порівняно з 2014 року):

- падінням реального ВВП (біля 12 %);
- девальвацією гривні (біля 70 %);
- зменшенням обсягу випуску промислової продукції (на 13,4 %);
- скороченням обсягів експорту та імпорту товарів і послуг (відповідно на 31,2 % та 20,2 %);
- зростанням індексу цін виробників промислової продукції (на 36 %);
- зростанням індексу споживчих цін (на 48,7 %) [1].

Наведені співвідношення засвідчують, що в Україні в сфері економіки продовжують спостерігатися класичні прояви депресії: різке скорочення промислового виробництва, параліч фінансово-банківської системи, катастрофічний стан державних фінансів та загроза колапсу соціального забезпечення. Основними причинами критичного стану економіки слід вважати відсутність стратегії соціально-економічного розвитку країни, нездатність виконавчої влади активно та вчасно долати національні та глобальні загрози і виклики, відсутність системних підходів щодо забезпечення державного регулювання економікою, відсутність належної команди реформаторів та досконалої моделі реформувань, відсутність у чиновників вищого ешелону влади політичної волі, професіоналізму, патріотизму, порядності та відповідальності за результативність виконуваних прямих обов'язків посадової інструкції.

В Україні, окрім закликів щодо необхідності реформувань в усіх сферах соціально-економічної діяльності, до цього часу не прижився головний принцип управлінської роботи — досягнення засад цілепокладання. Теорія менеджменту виробничої сфери обґрунтовує принцип цілепокладання як такий, що пронизує та визначає всі стадії управлінської роботи: інформаційну, організаційну, координуючу, регулюючу, контрольну. Особливого значення цілепокладання набуває на етапі стратегічного планування — при визначенні мети (вихід на необхідні намічені результати), при обґрунтуванні цілеспрямованості (формування засобів впливу та дій для досягнення мети), при визначенні цілеспрямованості (управління з вирішення завдань стратегії, планів, програм, бюджетів в установлені терміни).

Прикладом творчого використання принципу цілепокладання може слугувати досвід його активного використання у сфері державного управління в США та в країнах Західної Європи в 1950–1960 роках при одночасному суттєвому перерозподілі повноважень і функцій між урядом та владою регіонів на засадах субсидіарності та моделювання соціально-економічного розвитку [2, с. 85].

Обсяги та структура видатків соціально-економічного розвитку

З урахуванням стану економіки країни, соціально-політичної ситуації на сучасному етапі розвитку слід визначити такі найважливіші завдання та стратегічні пріоритети:

- досягнення сталого економічного розвитку, зменшення розриву в обсягах ВВП на одну особу між Україною та державами ЄС;
- досягнення конкурентоспроможності національної економіки на внутрішньому і світовому ринках на основі утвердження інноваційної моделі розвитку та структурної перебудови економіки і технологічного оновлення виробництва;
- соціальна переорієнтація економічної політики для покращення життя громадян, утвердження середнього класу як основи політичної стабільності та демократизації суспільства, суттєвого обмеження загрозової диференціації доходів населення та подолання бідності [2, с. 43].

Основою для визначення мети, обґрунтування напрямів розвитку (перезавантаження видатків розвитку), формування системи засобів державного впливу на виконання стратегії, програм, планів, бюджетування проектних заходів повинні стати обсяги та структура держбюджету на видатки розвитку, тенденції, темпи та пропорції їх зміни в динаміці (табл. 1).

Системне моделювання варіантів бюджетного процесу на основі зміни обсягів та структури видатків розвитку доцільно виконувати з використанням методичного підходу щодо групування видів економічної діяльності за групами «продуктивних» і «непродуктивних» видів або за так званими донорською і акцепторною підсистемами. Донорська підсистема включає галузі матеріального виробництва, що випускають товари та послуги і формують інфраструктуру (промисловість, агропромисловий комплекс, будівництво, транспорт тощо). Акцепторна підсистема включає види соціально-економічної діяльності та формує інфраструктуру щодо забезпечення відтворення робочої сили та розвитку людських ресурсів (житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, духовний і фізичний розвиток, освіта, соціальний захист та соціальне забезпечення, інформаційне та телекомунікаційне забезпечення).

Дані про обсяги держбюджету на видатки розвитку за період 2010–2016 роки в розрізі видів економічної діяльності наведено у табл. 1. Загальною тенденцією динаміки обсягів видатків розвитку в межах кожного виду економічної діяльності за період дослідження є провальне їх зменшення в 2015 та 2016 роках: в 5–6 разів, а в деякі роки — і в десятки разів. І це при тому, що за останні два роки через катастрофічну девальвацію гривні ці обсяги повинні бути практично неспівставними з обсягами за попередні роки, і слід всі дані таблиці навести в більш стабільній валюті, наприклад, в доларах. Можливо, що для встановлення загальних тенденцій, темпів та пропорцій на макрорівні можна здійснювати аналіз динаміки та співвідношень обсягів і у вимірах в національній валюті.

Таблиця 1

Обсяги державного бюджету на видатки розвитку, млн грн

Роки	Всього	Сільське, лісове та рибне господарство	Промисловість	Будівництво	Інформація, телекомунікації	Фінансова діяльність	Наукова та технічна діяльність	Державне управління та оборона	Освіта	Охорона здоров'я, соціальна допомога	Мистецтво, спорт, відпочинок	Інші види послуг
2010, звіт	164 647,1	9 248,3	52 046,2	30 298,1	8 687,4	4 947,6	5 005,5	6 714,5	1 617,0	1 678,2	623,0	43 781,3
2011, звіт	230 001,2	13 947,2	85 386,0	32 496,2	8 102,7	4 835,7	10 051,6	11 182,2	1 764,2	1 904,0	1 079,6	59 251,8
2012, звіт	263 727,7	16 089,9	95 218,5	42 163,8	8 971,0	6 449,9	9 736,9	11 712,2	1 341,2	2 543,2	1 169,6	68 331,5
2013, звіт	247 891,6	16 526,9	101 858,3	43 442,0	9 785,1	6 638,3	3 578,9	7 237,3	876,9	1 894,3	2 447,5	53 606,1
2014, звіт	204 061,7	17 137,3	82 743,8	33 869,5	8 403,4	6 274,8	2 587,8	4 413,1	627,1	849,9	512,8	46 642,2
2015, план	44 296,0	653,9	4 885,6	1 252,8	13,6	5 506,2	956,2	22 128,4	1 397,1	2 940,1	115,8	1 023,6
2016, план	51 845,2	504,2	8 112,4	4 650,2	475,9	4 393,4	3 448,0	25 882,1	1 560,4	1 714,7	73,7	1 030,2

Джерело: за даними статистичної звітності та проєктів Держбюджету України на 2015, 2016 роки [1; 3].

За період 2010–2016 роки згідно з даними таблиці простежуються такі пропорції співвідношень показників, темпи їх зміни:

1. Загальний обсяг видатків у 2015 році зменшився в 5–6 разів, хоча в 2016 році простежується зростання на 17 %. Суттєво скоротилися видатки на такі бюджетуютворюючі галузі: сільське, лісове та рибне господарство (у середньому в 19 разів та майже в 2 рази менше в 2016 році порівняно з 2015 роком), промисловість (у середньому в 21 раз), будівництво (у середньому в 36 раз, хоча в 2016 році порівняно з 2015 роком видатки зросли в 3,7 рази).

2. Видатки на розвиток фінансової діяльності за всі роки спостережень знаходяться на одному рівні з деяким зменшенням у 2015 році на 15–20 % та з такою ж тенденцією в 2016 році порівняно з попереднім роком.

3. Видатки на розвиток освіти щорічно зменшуються, хоча в 2015–2016 роках порівняно з 2014 роком зросли в 2 рази.

4. Видатки на наукову та технічну діяльність також щорічно зменшувалися і в 2015 році склали третину від обсягу 2014 року. У 2016 році порівняно з 2015 роком обсяг видатків зріс у 3,6 раза.

5. Видатки на інформаційний і телекомунікаційний розвиток у 2015 році в середньому зменшилися в сотні разів (750 раз), хоча в 2016 році порівняно з 2015 роком зросли до 476 млрд грн.

6. Видатки на розвиток сфери охорони здоров'я та соціальної допомоги в 2015 роком у 3 рази перевищують обсяг за 2014 рік та приблизно в 1,5 раза за кожний попередній рік. У 2016 році видатки зменшилися і склали 58 % від обсягу 2015 року.

7. Видатки на розвиток державного управління та на оборону в 2015 році склали 22,1 млрд грн і в 2,5 рази перевищують обсяги за кожний попередній рік. У 2016 році видатки розвитку склали 25,9 млрд грн, що на 17 % більше попереднього року.

8. У 2015 році видатки на інші послуги зменшилися в 45–60 разів, хоча в 2016 році зросли до 476 млрд грн.

Наведені обсяги та співвідношення видатків розвитку за видами економічної діяльності в усіх випадках є незначними та здебільшого характеризуються негативними тенденціями. Навіть зростання видатків на державне управління в умовах економічної кризи та адміністративної реформи є негативною характеристикою.

Причини та наслідки впливу недостатності доходів на формування ефективного бюджету країни

Обсяги та структура видатків розвитку обумовлюються характеристиками державного бюджету і в першу чергу обсягами доходів, спроможністю задовольняти бюджетні запити головних розпорядників коштів. Проект держбюджету 2016 року підготовлено на основі зростання ВВП на 2 % (до 2 262 млрд грн), інфляції 12 %, середньорічного курсу долара 24,1 та в кінці року 24,4 грн, доходів 595,1 млрд грн (на 15,1 % більше 2015 року), видатків 667,7 млрд грн, витрат на оборону і безпеку держави 113,6 млрд грн (5 % від ВВП), граничного обсягу державного боргу 1 501,5 млрд грн (66,4 % від ВВП), граничного дефіциту держбюджету 83,7 млрд грн (3,7 % від ВВП), що в межах маяка МВФ.

Ключовими змінами в публічних фінансах на основі прийняття держбюджету та супроводжуваних законопроектів стане суттєве зменшення частини держсектора в економіці України, що є ключовим завданням для довгострокового прискорення економічного зростання. Бюджет розширює фінансові можливості органів місцевого самоврядування і різко скорочує квазіфіскальні витрати, таким чином покращуючи стан публічних фінансів. Зменшення розміру єдиного соціального внеску зменшить

податкове навантаження на зарплату, що є вирішенням однієї із кардинальних проблем оподаткування, але загострить питання дефіциту Пенсійного фонду і нестійкості фінансування пенсійної системи. Країні вдалося реструктуризувати державний борг та борги Києва, в Україні немає заборгованості по зарплатах, пенсіях, заморожених витрат та повертає раніше взяті борги.

Скорочення квазіфіскальних витрат на 5 % з 43,4–48,9 % до 41,7 % (на 1,7–7,2 %) від ВВП (покриття дефіциту НАК «Нафтогаз України», рекапіталізація банків і трансфери Фонду гарантування вкладів фізичних осіб) наблизить рівень цих видатків до оптимального рівня (37 %), що дозволить прискорити щорічний приріст ВВП на 0,9–3,5 %, а в середньо- та довгостроковій перспективі — на 0,3–2,9 %. Власні доходи органів місцевого самоврядування виростуть більше, ніж на 40 %, і їх частина в ВВП зросте з 5,2 % до 6,5 %. Очікуване скорочення власних надходжень Пенсійного фонду на 34,5 % внаслідок скорочення розміру обов'язкового ЄСВ породжує термінову необхідність швидкого реформування пенсійної системи в Україні.

Реалізація проекту держбюджету 2016 року буде викликом для Мінфіну через очікуване скорочення неподаткових надходжень головним чином за рахунок скорочення ресурсів НБУ, які перераховуються в держбюджет, а також за рахунок ліквідації імпортного збору. Скорочення ЄСВ і зростання дефіциту Пенсійного фонду обмежує можливості для компенсації втрачених доходів за рахунок скорочення витрат. Планується компенсувати втрати за рахунок перш за все підвищенням доходів від ПДВ і акцизів, що вимагатиме ефективного адміністрування і боротьби з контрабандою, інакше будуть ризики недоотримання доходів. Певні ризики існують при зборі податку на прибуток, оскільки прибуток підприємств є волатильним показником і може бути суттєво нижчим прогнозного значення в випадку погіршення економічної ситуації. Однак у випадку успішного економічного процесу країна матиме більш якісну структуру державних доходів, де меншу роль будуть відігравати ресурси НБУ, використання яких пов'язано з інфляційними і девальваційними ризиками, буде відсутній шкідливий для міжнародної торгівлі імпортний збір, більшу частину будуть складати непрямі податки, які вважаються більш придатними для перехідних економік і країн, які розвиваються (як і Україна) завдяки меншій дискретності порівняно з прямими податками та мають нейтральний вплив на міжнародну конкурентоспроможність.

Проблему для доходної частини бюджету 2016 року несе втрата доходів від імпортного збору (19,3 млрд грн) та скорочення прибутку НБУ, яка підлягає перерахуванню в держбюджет (22,5 млрд грн). Додатковий тиск на збалансованість держбюджету також буде мати зростання дефіциту Пенсійного фонду внаслідок скорочення ЄСВ. Цю проблему пропонується вирішити шляхом прискореного зростання податкових надходжень, внаслідок чого їх частина в ВВП повинна зрости з 20,7 % до 21,8 %, а частина неподаткових надходжень знизиться з 5,5 % до 3,7 % від ВВП. У податковій сфері заплановано випереджальне зростання надходжень по ПДВ і акцизах. Надходження від ПДВ планується збільшити з 9,15 до 9,8 % від ВВП. Ключовим фактором випереджального зростання (порівняно з ростом номінального ВВП) по ПДВ при відсутності підвищення ставок буде покращення адміністрування через впровадження у 2015 році системи електронного адміністрування ПДВ. Певним джерелом додаткових доходів могла б стати і відміна податкових пільг по ПДВ в агросекторі, однак запропонована схема їх відміни (в рамках якої залишається пільга на 25 % від зобов'язань по ПДВ, враховуючи необхідність відновлення відшкодування ПДВ при експорті зернових культур) суттєво обмежує можливі надходження в бюджет за рахунок цього джерела. Надходження від акцизів за планом зростуть з 3 % до 3,7 % від ВВП за рахунок

підвищення ставок. При цьому існує певний ризик недоотримання доходів у випадку, коли ринки підакцизних товарів відреагують на підвищення ставок переходом у тінь чи нарощуванням обсягів контрабанди.

Проблему зростання доходів бюджету також може забезпечити підвищення показника від податку на прибуток, прогнозне значення якого в ВВП повинно зрости з 1,9 до 2,2 %. Враховуючи очікуваний обсяг прибутку прибуткових підприємств у 2016 році (357,6 млрд грн), можна передбачати ефективну ставку податку на прибуток на рівні 14 %, що вище ефективної ставки в 12 % в 2014 році.

Бюджет передбачає також зростання надходжень від податку на доходи фізичних осіб — з 42,6 до 54,7 млрд грн, або з 2,1 до 2,4 % від ВВП. Таке зростання очікується за рахунок реформувань податкової системи та зростання номінальних доходів громадян. Погіршення економічної ситуації може стати ризиком недоотримання надходжень та погіршення процесу формування місцевих бюджетів, фінансового стану місцевих органів влади.

Неподаткові надходження запропоновано підвищити в цільові фонди за рахунок впровадження спеціального цільового фонду для забезпечення потреб оборони та безпеки держави, який буде поповнюватися конфіскованими засобами та ресурсами від їх реалізації, за здійснення корупційних правопорушень, надходження від яких повинні скласти 13,4 млрд грн чи 0,6 % від ВВП. Окрім цього, з 4,5 до 11 млрд грн повинен зрости обсяг коштів, що перераховані підприємствами, хоча це призведе до негативного впливу на інвестиційні можливості господарюючих суб'єктів. Тому це джерело доходів слід вважати як надзвичайним та таким, що повинне використовуватися в надзвичайних ситуаціях.

Щодо видатків держбюджету, то найбільшими змінами в 2016 році є двохкратний зріст пенсійних витрат внаслідок зростання дефіциту Пенсійного фонду через зменшення ЄСВ. Для дотримання сталих часток статей видатків ввд ВВП в бюджеті скорочено й оптимізовано видатки по інших категоріях: по освіті і науці, охороні здоров'я, на центральні органи влади та навіть на оборону.

Обсяг пенсійних видатків держбюджету збільшиться більше, ніж к два рази через зростання дефіциту ПФ та складуть майже чверть видатків держбюджету. Ці обставини стали також важелем впливу на необхідність пошуку варіантів формування структури видатків хоча б на рівні 2015 року. Загальний обсяг соціальних видатків зросте приблизно до рівня інфляції (12 %), а їх частина у ВВП залишиться майже незмінною. Однак різні категорії видатків зміняться різними темпами: субвенції місцевим бюджетам на надання пільг і житлових субсидій населенню на оплату послуг ЖКГ і закупівлю палива зростуть з 25 до 36 млрд грн (на 44 %), а субвенції місцевим бюджетам на виплату соціальної допомоги зростуть з 43 до 45 млрд грн (лише на 5,7 %), а їх частина в ВВП знизиться з 2,2 до 2 %. Решта соціальних видатків взагалі скорочується з 12,5 до 8,2 млрд грн.

Сумарно частина соціальних і пенсійних видатків держбюджету зросте з 27 до 39 %. При цьому очікується зекономити як мінімум 5 млрд грн за рахунок проведення верифікації пенсіонерів і отримувачів соціальних виплат, тобто шляхом перевірки їх наявності і відповідності критеріям отримання пенсій і соціальної допомоги. Ці заходи є однією зі складових ключових реформ, які мають за мету скоротити обсяги шахрайства в пенсійній і соціальній системі та підвищити ефективність і адресність використання бюджетних засобів.

Серед основних категорій видатків суттєво скорочуються видатки на освіту — з 90 до 77 млрд грн (на 14,4 %), а їх частина в ВВП скорочується з 4,5 до 3,4 %. Майже половина обсягу скорочення приходить на витрати на професійно-

технічну освіту і підготовку кадрів ВНЗ 1–2 рівнів акредитації, фінансування яких практично повністю передається на місцевий рівень. Тобто частина скорочень витрат буде компенсована місцевими органами влади. Окрім цього, на 3 млрд грн (на 11 %) скорочуються витрати на підготовку кадрів ВНЗ 3–4 рівнів акредитації і майже не збільшуються освітні субвенції місцевим бюджетам — 43,6 проти 44,1 млрд грн. Вплив такого скорочення на ефективність і якість вищої і середньої освіти в основному залежить від зусиль Міносвіти і науки щодо оптимізації шкільної мережі (шляхом переведення сільських учнів у школи з більшою кількістю учнів та більш якісні районні школи) і реформування (або навіть відміну) застарілої системи держзамовлення у вищій освіті.

Ще однією із важливих категорій видатків держбюджету, яка скорочується, є охорона здоров'я, скорочення на 10,8 % — з 56,4 до 50,3 млрд грн й зменшення їх частки у ВВП з 2,8 до 2,2 %. Обсяг медичної субвенції скорочується з 46,5 до 44 млрд грн (на 5,3 %). Особливо сильно скорочуються різні видатки МОЗ поза медичною субвенцією: від окремих медичних програм до підвищення кваліфікації — з 9,9 до 6,2 млрд грн (на 36,8 %). В умовах такого скорочення великого значення набуває впровадження реформи охорони здоров'я: автономізація медичних закладів, що дозволить підвищити ефективність використання засобів, захистити громадян від зниження медичних стандартів.

Оборонні видатки в номінальному виразі також скорочуються (на 2,1 %), а частка від ВВП з 2,9 до 2,5 %, що вступає в протиріччя з рішенням РНБО про необхідність установлення обсягу витрат на оборону і безпеку не менше 5 % від ВВП, із них не менше 3 % — на оборону, а із загального фонду на оборону необхідно виділити не менше 100 млрд грн. Фактично фінансування безпеки і оборони склало 4,4 %, безпосередньо на оборону — 2,5 % від ВВП, а із загального фонду держбюджету виділено 89 млрд грн. Зазначене недофінансування оборонних видатків не узгоджується з світовим досвідом боротьби з військовими конфліктами та є небезпечним з точки зору забезпечення безпеки нашої країни при наявності сусіда-агресора.

Видатки на правоохоронну діяльність збільшуються трохи швидше інфляції, внаслідок чого їх частина у ВВП практично не зміниться. По всіх напрямках правоохоронної діяльності скорочення видатків практично не здійснювалося.

Найбільший обсяг економії очікується за рахунок скорочення й оптимізації різних категорій видатків, які менше розглянутих вище обсягів видатків. Їх частина від ВВП повинна скоротитися на 1,3 % — на центральні органи виконавчої влади, на дотації збитковим підприємствам вугільної промисловості.

Видатки на обслуговування державного боргу збільшуються повільніше темпів номінального ВВП, внаслідок чого їх частина від ВВП скорочується з 4,7 % до 4,4 %. Граничний обсяг державного боргу, обрахованого в національній валюті, складе 1 501,5 млрд грн та становитиме 66,4 % від ВВП.

Видатки на державний апарат у 2015 році склали 31,1 млрд грн або 4,3 % усіх видатків консолідованого бюджету, а в 2016 році вони зменшуються на 28,8 млрд грн. У цьому році буде завершена ліквідація Держагенства з інвестицій та управління національними проектами, Державну інспекцію контролю за цінами, Державне агентство екологічних інвестицій, Державну пробірну службу України.

Фіскальна фінансова децентралізація забезпечить збільшення в 2016 році ресурсної частини місцевих бюджетів на 44 %, або на 46 млрд грн. Збільшується ресурс капітальних інвестицій на місцях за рахунок державного фонду регіонального розвитку — до 3 млрд грн, проти 2,9 в 2015 році, кошти на підтримку формування інфраструктури — 159 млрд грн, субвенції на соціальний економічний розвиток окремих територій — 1,9 млрд грн.

Фінансування Антикорупційної прокуратури складе 74 млн грн, Національного антикорупційного бюро — 487 млн грн, Національного агентства з питань запобігання корупції — 486 млн грн, що сумарно майже в 4 рази більше минулого року.

Затяжна фінансово-економічна криза, недостатність власних коштів для подолання проблем розвитку призвели до недооцінки необхідності створення в Україні ефективної системи державного капітального інвестування та забезпечення на цій основі реалізації стратегії сталого економічного розвитку. Сьогодні особливої актуальності набули питання формування економічного механізму державного втручання в інвестиційний процес шляхом впровадження інноваційної моделі розвитку економіки, структурної перебудови виробництва товарів і послуг, підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Другою проблемою організації капітального інвестування слід вважати відсутність Національної програми капітальних інвестицій, що обумовлено невизначеністю загальнодержавних пріоритетів, відсутністю цілісної системи відбору, оцінки, моніторингу і коригування інвестиційних проектів за рахунок державних коштів, відсутністю моделей інституційного і організаційного забезпечення їх реалізації. В Україні не розроблено принципи та критерії підготовки і відбору проектів з державним фінансуванням. Не визначено також умови надання бюджетних коштів для реалізації проектів: безповоротне фінансування, обов'язковість повернення, закріплення прав власності держави на створені активи чи їх частки за рахунок бюджетних коштів. Державні цільові програми недостатньо корелюються з бюджетними програмами, їх мета та індикатори результативності не орієнтовані на реалізацію пріоритетних завдань та задоволення населення послугами, моніторинг їх виконання та ефективного використання коштів призводить до зменшення впливу бюджетної політики на управління результатами [4, с. 54; 5].

З урахуванням загальнодержавних пріоритетів розвитку економіки повинна бути сформована Національна програма капітальних інвестицій на середньостроковий період, яка повинна включати такі складові: перелік інвестиційних проектів з реалізацією за рахунок бюджетних коштів, організаційні заходи, засоби моніторингу, фінансові джерела як фінансове забезпечення, засоби економічного механізму, інституційна структура як організаційне забезпечення моніторингу виконання програми та її коригування.

Економічний механізм державного регулювання інвестиційною діяльністю реалізується системою засобів, які об'єднуються в такі блоки: принципи державного регулювання, чинники впливу на процес регулювання, види забезпечення (інформаційне, правове, організаційне, економічне).

Зазначимо найважливіші економічні зв'язки, які визначають організаційно економічну концепцію управління інвестиційним кліматом в економіці України. Концепція включає набір складових з формування інвестиційно-інноваційної спрямованості економіки, інфраструктури інвестиційного ринку, перелік суб'єктів і об'єктів інвестування, напрямів та інструментів активізації інвестиційних процесів у економіці України [6, с. 51].

Проблема досягнення стійкого зростання економіки України потребує активізації інноваційно-інвестиційних процесів, переорієнтації з поточного управління і регулювання на довгострокове стратегічне планування. Як свідчить вітчизняна практика, розробка стратегій розвитку окремих видів і сфер діяльності не забезпечує їх збалансованості за ресурсами, часом, пріоритетами. Тому сьогодні важливого значення набуває створення організаційно-економічного механізму державного регулювання інвестиційного клімату, що забезпечить інтеграцію

України до сучасної глобальної світової економічної системи як технологічно розвинутої держави з відповідним рівнем розвитку інноваційної політики та чітко сформованими стратегічними завданнями [7, с. 43].

Перспективою подальших досліджень повинна стати розробка керованої комплексної моделі управління інвестиційним кліматом в економіці України, схема якої включає чотири рівні управління інвестиційним процесом: формування інвестиційної поведінки та управління інвестиційною діяльністю, управління інвестиційним ринком, управління інвестиційним потенціалом, управління інвестиційною політикою.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України, 1998–2015. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Духа М. В. Соціально-економічний розвиток України: стан, проблеми, перспективи. К. : Центр учбової літератури, 2013. 384 с.
3. Про Державний бюджет України на 2015 рік : Закон України від 28.12.2014 р. № 80–VIII / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80-1>.
4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. 416 с.
5. Прогнозування і розробка програм / В. Ф. Беседін, В. І. Піла, О. С. Чмир та ін. / за ред. В. Ф. Беседіна. К. : Науковий світ, 2000. Т. 1. 468 с.
6. Кваша Т. К. Фіскальна децентралізація: моделі її впливу на економічний розвиток // Технологический аудит и резервы производства. 2015. № 5. С. 70–74.
7. Вакуліч М. М. Організаційно-економічний механізм державного регулювання інвестиційного клімату // Академічний огляд. 2014. № 1 (40). С. 41–49.

Надійшла до редакції 20.11.2016

Дьяченко Я. Я. Эффективность бюджетного финансирования расходов развития

Сравнительный анализ характеристик состояния макроэкономической среды за 2014–2016 годы показал дальнейшее углубление кризисных проявлений в экономике на примере падения реального ВВП, девальвации гривны, уменьшение объема выпуска промышленной продукции, сокращения объема экспорта и импорта, рост индексов цен производителей и потребительских цен. Основными причинами критического состояния экономики следует считать отсутствие стратегии социально-экономического развития страны, системных мер государственного регулирования экономикой, совершенной модели преобразований. Данные об объемах госбюджета на расходы развития по 2010–2016 годы в разрезе видов экономической деятельности показали провальное их падения в 2015 и 2016 годах в 5–6 раз, а в некоторые годы — и в десятки раз. Обоснованно причины и последствия недостаточности доходов госбюджета для финансового обеспечения реализации ключевых проблем развития. Отсутствие финансовых ресурсов и ограничения размеров выплат может привести к отмене льгот, выплат и компенсаций миллионам граждан. Затяжной финансово-экономический кризис, недостаточность собственных средств привели к недооценке необходимости создания в Украине эффективной системы государственного капитального инвестирования и обеспечения на этой основе реализации стратегии устойчивого экономического развития. Второй проблемой организации капитального инвестирования следует считать отсутствие Национальной программы капитальных инвестиций, что обусловлено неопределенностью общегосударственных приоритетов, отсутствием целостной системы отбора, оценки, мониторинга и корректировки инвестиционных проектов за счет государственных средств, отсутствием моделей институционального и организационного обеспечения их реализации. Перспективой дальнейших исследований должна стать разработка управляемой комплексной модели управления инвестиционным климатом в экономике Украины.

Ключевые слова: макроэкономическая среда, расходы развития, инновационная модель экономики, программа капитальных инвестиций, модель управления инвестиционным климатом.

Dyachenko, Ya. Ya. The Effectiveness of Budget Financing of Development Costs

Comparative analysis of the characteristics of the macroeconomic environment for the years 2014–2016 witnessed further deepening of the crisis in the economy displays an example of real GDP hryvnia devaluation, reduction of industrial production, decline in exports and imports, growth in producer price indices and consumer prices. The main reasons for the critical state of the economy should be considered a lack of strategy of social and economic development, systemic measures of state regulation of the economy, the perfect model of reforms. Data on the volume of state budget expenditures for 2010–2016 of years in terms of economic activity showed a failure to fall in 2015 and 2016 respectively 5–6 times, and in some years and ten times. Grounded reasons and consequences of insufficient revenue budget for financial support to key development issues. Lack of financial resources and limiting the size of payments may lead to cancellation of privileges, benefits and compensation to millions of citizens. Prolonged economic crisis, lack of own funds led to an underestimation of the need to create in Ukraine an effective system of state capital investment and on that basis implement the strategy of sustainable economic development. The second problem of capital investment should be considered no national program of capital investment, due to the uncertainty of national priorities, lack of an integrated system of selection, assessment, monitoring and adjustments of investment projects from public funds, lack of institutional and organizational models to ensure their implementation. The prospect of further research should be to develop a comprehensive management model driven investment climate in Ukraine's economy.

Keywords: macroeconomic environment, development expenditures, innovative economic model, the program of capital investments, investment climate management model.